
S U M A R U L

Teodor Murășanu, *Octavian C. Tăslăuanu*
Yvonne Rossignon, *Autumnală (Versuri)*
Letiția Papu, *Dans macabru (Versuri)*
Virgil Petrișin, *Insula ratașilor (Nuvelă)*
Vasile I. Rusu, *Ziuar*

C R O N I C I

M. Iosivaș, *Amintirea lui Pavel Dan.*
Hyperion, Poezia patriei sfâșiate.
Letița Papu, *Louis Guilloux: Sângele Negru.*
Teodor Murășanu, *P. P. Negulescu: Conflic-
tul generațiilor și factorii progresului. —*
Lucia Apolzan: Cercetări etnografice în
Munții Apuseni.
Iosif E. Naghiu, *Radu Brateș: Aspecte din*
viața Blajului. — Doctor Copelius: Sim-
fonia neterminată.
I. Bradu, *„Saeculum”, An I. Nr. 1.*
Vasile I. Rusu, *Calendarul „Tribuna”, 1943.*
Silviu Bardeș, *„Gândirea”, An XII. Nr. 2.*

Bibliografie

OCTAVIAN C. TĂSLĂUANU

Vieța lui Octavian C. Tăslăuanu intrată în conștiința publică românească și în notorietate literară, a trecut prin două perioade de luptă și sbucium.

Întâia, și poate cea mai valoroasă, și deci mai trainică, este epoca dela revista „Lucefărul”, desfășurându-se în total pe durata unui deceniu. Dar acest răstimp de acțiune și frământare tinerească prin care o revistă literară ardeleană sub dominațiune străină, se ridică la performanță și prestigiu occidental, constituie fapta de strălucire a lui Octavian C. Tăslăuanu, pe care nu i-o poate contesta și adumbri nimeni și nimic și alături de care, sub raport literar și cultural, toate încercările-i și realizările-i ulterioare, pe orice teren, rămân eclipsate. Octavian C. Tăslăuanu, în ceea ce a fost mare și distins, neintrecut exemplu de muncă și tenacitate, n'a fost decât un redactor de revistă. Această misiune însă dăruită de către destin și-a cunoscut-o ca nimeni altul, și-a iubit-o cu pasiune de benedictin și i s'a devotat cu totul, oficiind la focul ei sacru de toate zilele, întocmai ca preotul la altarul sfintei sale credințe. Această vieță, această strădanie încordată timp de un deceniu, închinată zi de zi aceluiași ideal, a creat condițiile pentru triumful, strălucirea, prestigiul și rolul prodigios al revistei „Lucefărul”, astru sfios, apărut undeva, acum patru decenii, în inimile calde ale unor universitari visători, urmăriți de demonul frumosului și al adevărului, dar fără experiența vieții și a asprimilor ei.

Planta această firavă care avea să dea mai târziu uimitoarele sale flori și fructe, — e astăzi unanim lămurit și stabilit de către fericirii ei inițiatori, — a fost salvată, ocrotită și valorificată de către iscusința și talentul lui Octavian C. Tăslăuanu, meritele căruia în ochii posterității sunt cu atât mai mari, când constatăm că și-a sacrificat chiar perspectivele oricărei cariere promițătoare de belșug și comoditate, mulțumindu-se cu aceea de redactor al unei reviste literare, și dăruindu-și întreg sufletul în serviciul acestei idei. Nu putem să nu descoperim aici o specie de eroism, în pornirea aceea la luptă, indiferent de rezultat, și fără să-ți pui întrebări asupra utilității ori inutilității ei.

Octavian C. Tăslăuanu s'a luat de piept cu vicisitudinile și piedecile de tot felul, câte i s'au ivit în cale. Pe unele le-a răpus, pe altele le-a înlăturat și, grație priceperii sale de excelent organi-

zator, a dăruit românismului oropsit al Ardealului acea rază caldă care a făcut faima revistei „Lucefărul”. În acest fapt zace cel mai de seamă temei pentru care Octavian C. Tăslăuanu merită să se împărtășească de toată recunoștința și considerația noastră, a celor de azi, precum și a generațiilor literare următoare.

Majoritatea publicului cititor n'are de unde s'o știe. Cine a condus însă o publicație periodică, oricât de modestă, își dă seama în ce vârtej s'a avântat. Octavian C. Tăslăuanu în serviciul „Lucefărului” a fost de toate: administrator, scriitor de adrese, dar și de cronici și articole, corespondent cu reclamațiile abonaților, dar și cu colaboratorii distinși, precum și cu multe talente în licărire care băteau la coloanele revistei și pe care redactorul de gust înțelegea să le încurajeze și să le stimuleze în preocupările de artă literară. Cea mai ingrată parte era desigur apărarea revistei de invazia lucrărilor mediocre. De toate aceste îndatoriri se achita zi de zi cu vigilență, cu pasiune și competență deplină.

Activitatea lui Octavian C. Tăslăuanu însă s'a extins și în domeniul scrisului propriu zis. Din numeroasele însemnări, notițe, articole și comentarii, pe care un redactor este nevoit să le tieluească, de multe ori, poate, ca umplutură, a dat la iveală un volum de studii, articole și dări de seamă („Informațiuni literare și culturale”, Sibiu, 1910), impunându-se atenției publice printr'un stil concis, o judecată clară și un gust ales în materie de artă și cultură, fără să aspire totuși la titlul de critic literar. Isbucnirea conflagrației europene din 1914, înrolarea pe timp scurt, apoi desertarea în țară, îi prilejuiesc publicarea a 2 volume de note și impresii din războiul făcut sub steag străin: „Hora obuzelor”, 1916; „Trei luni pe câmpul de război”, București, 1915, care au avut un răsunător succes de tiraj, dar de scurtă durată, ca oricare literatură de circumstanță.

Conținutul lor se remarcă prin o pronunțată notă de iredentism, un vibrant rechizitoriu împotriva imperiului austro-ungar în agonie, scoțând în relief calvarul românilor ardeleni sortiți să lupte și să moară pentru o cauză ce nu era a lor. La această dată misiunea „Lucefărului” era încheiată și încetarea apariției era un lucru dela sine înțeles. Titenii din jurul lui aveau să alimenteze și să aprindă alt foc cu vulcanul din inimile lor sub continuă tensiune. Pentru Octavian C. Tăslăuanu începe o nouă perioadă de un sfert de veac, care oricât de importantă și sbuciumată ar părea unora, rămâne totuși departe în umbră, în comparație cu ceea ce a creat și a realizat în prima etapă, în viața celor 10 ani de existență ai nemuritorului „Lucefăr”. La 1919, gardat de o seamă de scriitori entuziaști încearcă să reaprindă în Capitala țării flăcările potolite ale „Lucefărului” ardelean. Și-a dat seama însă în curând că e cu neputință. Viața de odinioară a minunatei reviste nu se mai putea repeta, și după câteva numere, de altfel, foarte îngrijite, a încetat definitiv.

Octavian C. Tăslăuanu de-acum este ispitit și luat de vârtejul valurilor politice. Ajunge deputat, senator, ministru. Își pune la contribuție pregătirea și experiența de organizator și economist, se agită,

se sbuciumă, aplică și primește lovituri, e adulat și calomniat, face și desface noi prietenii după alte criterii și din cu totul alte interese. Epoca aceasta a două ni se destăinuște până la o limită, în 3 volume de amintiri articole, și memorii: „Sub flămurile naționale” vol. I. Editura Miron Neagu, Sighișoara 1939, 312 pag. „Amintiri dela „Lucaefărul”, Tip. „Bucovina” I. E. Torouțiu, București 1936, 212 pag. și „Octavian Goga” — amintiri — Tip. „Bucovina” I. E. Torouțiu, București 1939, 238 pag. O primă impresie ce-ți lasă lectura cărților din acest climat e o violentă suviță de amărăcini, desiluzii, și nemulțumiri. Autorul le-a compus, probabil, în starea de spirit și cu experiența făcută în vâltoarea patimilor politice, din care a avut parte din greu, care întunecaseră pe un timp cerul albastru al României, în care a figurat și și-a asumat roluri de răspundere, dar fără satisfacții sufletești. Pe alocuri, sub amărăciunea prea recentă, se pare că și supraevaluează rolul politic și cultural, îndreptând muștrări și săgeți împotriva unor colaboratori prețioși de odinioară. E cazul lui Octavian Goga, împotriva căruia, în „Amintiri dela „Lucaefărul” denotă impulsii de a-i subția faima și aureola, de care pe dreptul s'a bucurat marele cântăreț al pătimirii noastre, chiar și în mijlocul celor mai inverșunate patimi politice. De altfel nici pe ceilalți colaboratori distinși ai „Lucaefărului”, acum dela o distanță de abia două decenii, nu-i mai vede în justa lor valoare și contribuție... Adevărul însă rămâne că „Lucaefărul”, fără Goga și Agârbiceanu, aceste două mari talente apărute în Ardeal, n'ar prea fi însemnat mare lucru și nu s'ar fi ridicat la strălucirea și faima pe care și-a achiziționat-o în obșteasca conștiință românească, cu toate colaborările asidui și valoroase ale scriitorilor din țara liberă și cu toată strădania de administrator iscusit și norocos a lui Octavian C. Tăslăuanu. Convingerea cercetătorului imparțial mai degrabă trebuie să fie aceea că, scriitorii din țara liberă au fost atrași la „Lucaefărul” de personalitatea lui Goga și Agârbiceanu. O recunoaște chiar Octavian C. Tăslăuanu când spune într'un loc: „Nu știu dacă am isbutit să vă zugrăvesc icoana sufletească a poetului Goga, a răsvrătitului cântăreț... al cărui talent a fost diamantul ce a împodobit strălucirea revistei „Lucaefărul”. În cartea „Octavian Goga”, aprecierile cu tendință peiorativă la adresa poetului sunt mai abundente și mai iritante... Cărțile acestea însă sunt interesante, încărcate de un bogat material memorialistic, fără a se înălța peste nivelul comun al scrierilor de acest fel. Cercetătorilor epocii „Lucaefărului”, de sigur, le vor aduce bune servicii. Totuși, pentru formularea unui corp de opinii și judecăți cât mai obiective, e de recomandat să se recurgă la izvorul autentic, la colecțiile revistei. Numai din răsfoirea serioasă și consultarea în liniște a miilor de pagini ale revistei se vor putea extrage concluziile la adăpost de anumite prejudeții. Cărțile lui Octavian C. Tăslăuanu, pe alocuri poartă o pecetie prea subiectivă.

Dela un timp, trăia retras, însingurat, urmărit de amărăciunile îndurate în viața politică. Iși scria memoriile și nimic nu-l mulțumia. Totul îl lăsa rece, sceptic și un zâmbet de deprimare îi flutura din

fiecare frază scrisă. O împrejurare, părea că-i va readuce vechea dragoste și pasiune în publicistică. Il găsim în comitetul de redacție al excelentei reviste „Dacia”, alături de Dan Botta și Emil Giurgiuca, în primăvara lui 1941. Scrie două articole remarcabile și reconfortante, „Spațiul vital românesc” și „Tradiția imperială”: „Un destin hain, înfrățit cu slăbiciunea cârmuitorilor, ne-au întors din drum, ne-au știrbit hotarele firești și au lăsat milioane de consăngeni să geamă din nou sub jugul stăpânilor străine. Cum nu putem trăda pe frații năpăstuiți și mormintele părinților și străbunilor, lăsându-le să fie pângărite de năvălitori, trebuie din nou să ne încordăm energiile pentru a-i mântui din robie. Redobândirea celor pierdute ne cere să golim iar potirul suferințelor și al jertfelor de sânge.

De aceea, la bătrânețe, iată m'am înrolat voluntar în ceata scriitorilor tineri, hotărâți să lupte sub faldurile revistei „Dacia”, ce îmbrățișează panromânismul și spațiul vital al neamului nostru. Deastădată nu milităm pentru un vis, ca la „Luceafărul”, ci pentru realități trăite, pe care n'am fost vrednici să le păstrăm... De aceea, noi cei de azi, loviți de nedreptăți, îngenunchiem, spre reculegere, pe țărâna sub care dorm oamenii vechi, ca din tăria și vitejia lor să împrumutăm fulgerul și cremenea trăsnetelor în lupta ce ne așteaptă...” („Dacia” An I. Nr. 2) O căldură vibrantă, de mândrie și demnitate, accente pline de optimism în destinul viitorului românesc, se desprind patetice din scurta colaborare la această publicație, dela care, din motive de sănătate, se retrage, ca în curând și revista să-și înceteze apariția. Erau ca un cântec de lebedă.

TEODOR MURĂȘANU

A U T U M N A L Ă

Copaci cu frunze de metal,
Mai leagănă tăceri,
Tărând, lin — șarpe vegetal,
Pe urmele de ieri.

Se mai desprind din toamnă foi,
Și păsări de pământ,
Cu aripi de mătăsuri, moi,
Și țipete de vânt.

Se lasă frunzele, rotund,
Cu sboruri mici, de presuri,
Și una pe-alta se ascund
În galbenele preșuri.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Pe strad'a mai trecut un dric,
Să 'ngroape crisanteme.
Subt roate, drum de borangic,
Impovărat de steme.

Pe strad'a mai trecut un dric,
Cu prapori grei, de ploaie —
Ducând la leagăn mortul mic,
Cu sălcii să-l ogoaie.

În geam și-a închis un flutur mic
Aripile, să moară —
La poartă s'a oprit un dric,
Și nimeni nu coboară.

În vechiul burg, tăcut și mort —
Sunt cel din urmă viu.
Și moartea tuturor o port
În mine, și mi-o știu —

Copaci cu frunze de metal,
În ceruri se deschid,
Cu crinoline largi, de bal,
Uşori, cu sbor lichid.

Şi nu mai trece nici un dric,
Nici fluturi nu mai vin
Să-mi pue'n palme trupul mic,
Murind ca 'n lujeri, lin.....

YVONNE ROSSIGNON

D A N S M A C A B R U

Inclină-te mai mult suflet stingher
Logodna în cer e pregătită
Te îmbie în jocul de argint şi ger
Dănţuitoarea strălucită.

Necunoscută, străvezie soră,
Îţi reaminteşti prin ierburi şi poteci,
Când împleteai copilăreasca-mi horă,
Cu raza stelei tale reci.

Brânduşele şi merişorul mi-au vorbit
În anii când le înţelegeam cuvântul,
De pasul tău uşor şi felurit,
De trupul tău mai mlădios ca vântul.

Vestită Doamnă, intră de binevoieşti
În hora noastră cea săracă
Desprinsă din portaliile cereşti,
Stângaciul joc de robi cum o să-ţi placă.

Cu mâna lacomă și înfrigurată,
Ne prindem strâns în lanț neștiutor
Dorința ce ne sfâșie pe roată,
Ne poartă dansul orb cu negru-i zbor.

O! faceți loc, în tulbure desis
Să intre noua împărăteasă,
Cu înbelșugatu-i seceriș
De trecători căzuți sub coasă.

Din cupa asprului tău vin,
Când buza-mi va sorbi tăcere,
Deschide-se-va din senin
Visatul drum de mângâiere.

Alese clopote de har,
Și netede cărări de soare,
Veniți din sufletul amar,
Să ștergeți râsul ce mă doare.

LETIȚIA PAPU

INSULA RATATILOR

(NUVELĂ)

... „Așa tinere plin de entuziasm, așa e povestea vieții mele, poveste destul de banală de altfel, ca orice acțiune, orice fapt, orice poveste omenească din nefericire. Anume am accentuat „banală“ pentru a mă șficia pe mine însumi, pentru că pe atunci în orice aș fi fost în stare să cred doar în banalitatea aceluia început nu; și zic „din nefericire“ dintr'un impuls al ecoului trezit de amintirile tinereții, când doriaam, țineaam și căutam atât de mult originalul în orice manifestare, pe orice tărâm. Acum sunt un ratat; am fost astfel clasificat de alții și eu am acceptat acest lucru convingându-mă zi cu zi de realitatea aceasta, neputând îndepărta apăsătoarea dar neinduplecabila gratificație.

Ratat! Observi, cred, crisparea buzelor mele la rostirea acestor abia două silabe, crispație ce pe vremuri încheaga un zâmbet pentru ca astăzi să redea rânjetul răutăcios, calp și lacom, așa cum rânjesc poate hienele Saharei la descoperirea stârvurilor îngropate de sburătoarele nisipuri aurii. Așa e zâmbetul tuturor ratatilor e zâmbetul specific al lor, specific cum au ei adoptate alte multe in-sușiri.

Și decând această clasificație acceptată, mi-am modelat o mască nouă, ba poate mi-am transformat radical și sufletul, uci-gând în el toate reminiscentele idealurilor visate odinioară, elimi-nând reziduurile tuturor grandioaselor planuri făurite în aceleși și prea bine cunoscute nopți albe, pe margini de hodorigite tratate, în tovărășia șugarelor fumuri albăstriei de țigară ce urzeau mușate povestiri, menite dintru început părăduirilor amare. Demult în tem-plul inimei mele pereții s'au coșcovit, cercevelele icoanelor sunt a-coperite de cocleală, s'au ivit vârtoape umplute cu ape duhninde în care putrezesc lujere de vise, se linciuresc grejoașe și reci vie-tăți larvare; pe altarele unde preoții au uitat să aducă iertfe, pos-pairurile însângeratelor înfrângerii acoperă totul, totul. Aduce sufletul meu a mic templu budhist pe care lianele și bălăriile junglei l'au innecat de ani în adormire și uitare“...

Huruitul strepezitor de mecanism bolnav al pendulei vestind trecerea altui jumătate de ceas în veșnicie, ne-a atras privirile spe-riate deasupra rafturilor cu sticle goale aliniate uniform, unde orni-cul își reincepuse ticăitul indiferent și monoton.

Imi întorsei apoi fața ca o umbră de teamă, cercetând chipul crispat, ochii împăienjeniți și ficși ca de mort ai tovarășului ce po-vestea atât de amar. Privirea imi alunecă dela lavaliera cu bobije negre a altui secol, la haina cenușie, veche, cu urzeala roasă și se opri mirată peste margareta cu petalele colilii chircite ofilit prinsă cu o gămălie pe reverul vestonului, floare ce contrasta bizar cu

hainele sărace și neingrijite, cu mediul cârciumei, cu rafturile paralele unde sticlele cu colorate etichete dormeau în nemișcare. Cârciuma cu mese și aspre lavițe de brad era goală; mușterii nu se abat în zăpușitele după amiezi ale lui August în cârciuma stingeră depe Șoseaua pustie a Olteniței; nici om, nici vehicul nu se încumetă să înfrunte aerul fierț și fierbinte, asfaltul înmuiat al pavajului. Pe marginea paharelor de bere, spuma uscată conturase neînțelese desene, ciudate dantelării; într-una din sticlele de pe masă un viespe bâzâia supărător cântând scăpare din lichidul în-cropit; turbura liniștea nefirească și apăsătoare a cârciumei, a mea, a omului de lângă mine, a cerului de un albastru uscat de afară.

Cum de-mi rătăcisem pașii pe aici, cine era cel din fața mea, ce destin neghiob făcuse să ne întâlnim și ce însemna ciudata povestire ce trezea parcă în mine crude și negre avertismente?

Mă nedumireau întrebările sfrederitoare de cuget ce creșteau și scădeau neregulat ca respirația unui astmatic, îmi nelinișteau, îmi sbuciumau, credințele de tânăr entuziast venit în capitală să studieze Dreptul și Filosofia.

Asta era primul salut al Bucureștilor și prima urare de bun venit? Un răs nervos, grotesc, isbucni lângă mine sperînd liniștea grea ce se aciuisse printre noi, răsunând lugubru și fals în încăperea cârciumei. Râdea fad el, el ce-și spunea biciindu-se: ratat, el cu vieața goală, cu vrejurile idealurilor frânte!

— „Și totuși mi-a mai rămas un gând, o iluzie, un plan; adică mai bine zis mi-l-am format ulterior prăbușirii. E, cred, ultimul plan al creerului meu istovit și îmbătrânit prea de timpuriu, de aceea țin la el atât de mult. Ți-l destăinui tinere, să-ți aduci aminte de el, cine știe, poate vei avea odată nevoie de un refugiu, de un adăpost.

Ți-l destăinui, știi, artiștii ca și prostituatele se vînd, greșeala și păcatul fiind mai mare a celor din categoria întâi, pentru că prostituatele fac ce fac pentru a-și câștiga pâinea cea mai muiată în lacrimi și în definitiv ele își vînd doar trupul acela muritor și impur pe când ei, artiștii, vînd părțile din sufletul care nici nu e pe de-antregul al lor, mărfuiesc picurii de rouă argintie, lacrimile cristaline ale Dumnezeirii. Vezi, mă compar și mă pun din nou în rîndul artiștilor, cu toată strădania mea de a alunga pentru totdeauna intangibilul vis, mi-a rămas încă drag gândul de-a mă socoti un demyurg... Dar să las sentimentalele regrete, nu ajută... și unui ratat nu îi este permis niciodată a le mărturisi, chiar dacă în intimitatea sufletului lui îl năpădesc de 40 de ori în cele șasezeci minute ale unei ore.

Planul meu e în legătură cu o insulă, o insulă a cărei poziție geografică n'am determinat-o încă precis dar mi-ar surăde să fie insula cea mai sudic îndepărtată de arhipelagul Paumotu din Oceanul Pacific, la multe mîle marine de orice rută de comunicații, deci la o bună distanță în timp și spațiu de civilizația lumii.

Văd parcă valurile blânde prelingându-se domol și regulat pe plaja cu nisip bălai, valuri albastre, foarte albastre, exact de cu-

loarea cerului cu care se îmbină perfect la orizont; cerul fără pic de nori, clima ar fi molcumă, mereu senină fără nuanțarea anotimpurilor; văd apoi un munte cu cline în pantă dulce pe care cresc numai ierburi brune, uscate, sălbatice; la poalele muntelui un brâu perfect rotund de pădure de un verde șters. Totul ar trebui să fie monoton, plat, estompat; plictisitor de monoton și blând, așa cum i-ar sta bine unui adăpost al nostru, al ratașilor. Acolo ar fi Insula ratașilor... Insula ratașilor...

Intr'o zi ar apărea o chemare, un manifest, un anunț către toți ratașii lumii:

„Ratași din colțuri de lume, voi cei cu viețile anchilozate, voi cei cu sufletele protezate, voi cei cu idealuri sfărâmate, voi ce n'a-veți familie, credință; voi cei ce fără de neam, religie și Dumnezeu, voi cei ce v'ați ucis conștiințele, v'ați răstignit sentimentele, voi cei ce v'ați îngropat de vii ca fahirii Indiei, voi ratași dela Equator la cei doi poli, dela meridianul 0° Greenwich la 180° Est și West, veniți. veniți în Insula ratașilor, acolo singur veți găsi un adăpost, o pseudopatrie, o pseudoreligie, o pseudofamilie, un și o pseudo din tot ce ați căutat în lume fără a putea afla, un și o pseudo din din tot ce vă lipsește. Plecarea va fi din Singapore la.....”

O să-l fac scurt să-l publice toate ziarele, să-l vestească toți crainicii posturilor de emisiune ale globului, să prindă de veste toți viitorii concetățeni ai Insulei. Și sunt mulți ratași în lumea asta, mulți pe care mulțimea nu i-a înțeles, pe care viața i-a înfrânt, sunt multe suflete pe care granitul ignoranței și indolenței i-a strivit, sunt multe epave, mulți naufragiași din mii și mii de pricini. Unii s'au predat, s'au mulțumit cu ciolanele și firimiturile praznicelor la care au râvnit, la care poate aveau dreptul. Imi aduc aminte, cineva a spus sau a scris undeva că ziaristii sunt scriitorii și poeții ratași; e un exemplu luat la întâmplare. Ei s'au îndepărtat de noi, ei ne-au trădat, n'avem nevoie de ei... De fapt și așa răspândiți cum sunt, ratașii formează mici insulițe izolate, fără nici o legătură cu oceanul de indivizi comuni, mulțumiți, satisfăcuți de iluzorii și deșarte victorii. Ei sunt uniți însă prin inconștiente legături și formează de mai înainte o mare Insulă a ratașilor, cum există și trăiește nedeclarata și neoficiala Republică a disperașilor relevată de G. M. Vlădescu. M'am gândit adesea ce perfectă societate putem noi forma fiindcă la noi se găsesc împlinite toate condițiunile nașterii și existenței unei societăți. La noi pentru comunitatea de interes și de scop, avem o comunitate de niciun interes și de niciun scop; iar conștiința socială este mai bine dezvoltată ca oriunde aiurea, suntem zilnic siliți s'o simțim pentrucă pe noi lumea ne evită, nu ne primește așa cum am dori să fim, și noi nu putem fi așa cum ne vrea lumea... Iar ca reprezentare simbolică a acestei conștiințe sociale, vom avea statuea lui Eliazar din „Baletul mecanic” a lui Cezar Petrescu, sculptată uriaș din stâncă roșie de corali de vreun confrate sculptor, statue ce va trona din vârful muntelui Insulei ratașilor, ocrotitor ca zeița Pallas Athena de pe Acropole. Lui Eliazar,

UREI ne vom închina, el ne va fi rege, zeu, altar și stăpân. Lui, pentrucă Eliazar a fost un mare ratat, un puternic și răzbunător ratat!

Nu vom duce cu noi decât o rotativă, plumb pentru litere și hârtie, multă hârtie spre a putea injura nestingheriți toate operele admirate, toate capodoperele culturii și civilizației omenești, spre a huidui și îmbăla cu toată furia urii deslănțuite nemilos, figuri și autori ce excrocând prostie și naivitate au reușit a se face celebri, a fi îmbuibăți de glorie, slăviți de aplauze. Mare păcat însă că vulgar, oamenii, nu vor ceti acele rechizitorii și anunțuri mortuare, dar și cefindu-le, sunt prea mărginiți a le înțelege, prea hrăniți cu prejudicii pentru a le crede. Îmi vine din nou în minte momentul plecării noastre, cea mai plăcută clipă ce-mi mai poate mângâia viața schiloadă... Singapore, metropolă modernă cu uriașe blockuri albe, cu vuiet de intensă circulație pe străzile largi și drepte, cu parcuri de cactuși și palmieri; rada portului unde se leagăna sibaric vasele de războiu ale Majestății Sale Regelui Mării Britanii, caiacuri și galbene jonci chinezești lăsând spumoase dăre în alunecarea lor grăbită, toate innecându-se cătinel în ceața mării, ireal ca o arătare de Fată Morgană. Noi ratații vom fi pe bordul unei bătrâne corăbii cu pânzele murdare, multipetecite, șerpuite capricios de un vânt zălud. Și nu va flutura nici o batistă în semn de duios adio, nici o pereche de lacrimi nu va fi strivită de gene, doar peste balustradă vor cădea priticind sute de flegme, sute de scupături, adesea conținând baciliul lui Koch, sau unele de Spirocheta pallida; scupături reținute o viață întreagă în care s'ar concentra tot disprețul, tot desgustul, și toată ura pentru oamenii din lumea ce ne-a închis porțile, ne-a încâinat și betejit sufletele.

Așa-mi apare în cuget scena plecării noastre spre azilul, spre căminul celor mai nenorociți, celor mai orfani din specia umană, plecarea spre Insula rataților... Insula rataților..."

* * *

Sfârșise șoptit, ostenit, cu o dureroasă tristețe dăltuită pe obrazul crispăt și bărbos ce semăna cu măștile actorilor din tragediile lui Sophokles. Mușchii feței se destinseseră puțin, privirea rece și pierdută se luminează, se încălzi un strop când repetă „Insula rataților”, trădând o mică și blândă mulțumire; se luminează cum se luminează ochi și suflet la rostirea numelor de ființe iubite. Apoi din nou privirea se pierdu, se înăspri înghețată; pe obraz i se prinse din nou masca tragedienilor lui Sophokles.

Era târziu, lavițele de brad erau ocupate de obosiți și asudați muncitori din fabrici, de salahori desculți cu mâini și picioare mari, noduroase, desgustător de negre. Cântau tărăgănat și vulgar cântece desmățate, deșertau sgomolos țoiurile cu rachiu de prune sau vinul ieftin, știros. Lampa de petrol cu sticla murdărită de muște, stropea cu un galben de cadavru fețele trase, bărboase și sălbătice, mesele umezite cleios, răfturile cu sticle goale orânduie geo-

metric. Ne ridicarăm amândoi deodată, și necunoscutul fără a zice o vorbă, evitându-mi pare că privirea, trecu la o masă vecină, unde lucrătorii îi făcură îndată loc primindu-l prietenos, ca pe un bine și foarte vechiu cunoscut.

Afară în noapte, luna plină cu un bariș de argint pal, lumina alb Șoseaua Olteniței. Tabloul nocturn îmbăiat în razele de lună răsuflă blajină pace, albuoasă și subtilă dulceață; ușoare boabe de mulțumire picura în suflet, amintindu-mi muzica din „Clar de lună” a lui Massenet. Peste piticele căsuțe dimprejur plutea albăstriu ceața nopților de vară. Dincolo de turnul mănăstirii Văcărești, puțin mai la vale, luceau fericit luminile Bucureștilor, electric coloratele afișe depe Bulevardul Elisabeta, reclamele firmelor mari coșate deasupra a câte nouă etaje. Incercam să disting albastrul de neon al reclamei fabricii de pastă de ghetă, „Schmoll”, cercul cu „Crema Nivea” ce apărea și dispărea la interval de secunde, verdele viu al Pivnițelor Mott sau pana înfiptă în uriașul „U” depe palatul din strada Brezoianu. Imi părea nespus și amar de straniu nepăsarea și fericirea orașului ce petrece, față de suferințele și otrăvitele existențe ce ghiciam — mă făcuse omul de adineaori să le cunosc — că se târăsc neputincioase și oloage în marea umbră a desnădejdiei. Răsunau în sufletul meu când hohotitul bizar, grosolan și diavolesc, râsul lui Eliazar, când un plâns scrâșnitor și disperat.

Și gândul imi sbură apoi departe, undeva la Sud de Arhipelagul Insulelor Paumotu, ocolo unde un munte cu ierburi brune și sărace aștepta statuia roșie din stâncă de corali a urei, aștepta pentru niciodată realizarea unui plan de om îngropat înainte de moarte, ca fahirii Indiei: Povestea insulei ratașilor.

VIRGIL PETRIȘIN

Z I U A R

II.

Călătorind mereu, dela o vreme aş vrea să mă pot opri undeva. Undeva pe o pajişte verde sub umbra unui stejar cu frunze vineţii, sau topit de jumătate de raze coapte şi târzii de soare, într'un colţ ferit de orice adiere. Aş vrea atunci să mă opresc şi în altă parte. Dacă mă găsesc pe vreme de viscol, mă gândesc totdeauna la un cămin. La un cămin în care să pâlăie flacăra focului cald, gândurind molcom şi îngânându-se cu trosnetul sperietor al aşchiilor. Parcă nu maş trezi, şi n'aş adormi niciodată, ci aş sta aşa pierdut urmărind şi mângăind cu ochii ospăţul flăcărilor, trosnetul aşchiilor şi simţind alături de răceala sufletului singur, căldura.

Când mă gândesc însă stând mai multă vreme într'un loc, pornesc fără să-mi dau seama unde şi dece, purtat aşa de un inexplicabil dor de ducă. Aş pleca atunci alătura de gând cu toată puterea trupului meu, pe drumuri cunoscute sau necunoscute, numai cu dorul de a vedea trecând prin faţa ochilor lucruri cari să mă încante, să mă întristeze, sau să-mi aducă aminte.

Aseară, mă găseam pe drum.

Octombrie şi-a presărat din sufletul lui rece, frigul pe toate uliţele. De peste Mureş s'a arătat încet tăcută şi cu ochii împăineniţi luna, ridicându-se cu băgare de seamă printre miriadele de sclipiri eterice, înfrigate ale stelelor. În urma ei, luceafărul de seară cu o stelută cât o gămălie de ac în apropiere, urcă şi el încet pe arcul ceresc.

Satul e mic.

Devreme, viaţa adoarme iar sgomotele străzilor amuţesc. Din când în când câte o locomotivă, oprită sau plecând spintecă văzduhul cu un suierat prelung şi pustiu. Ecoul, se 'ntoarce din dealul de peste Mureş, sau din munţii apropiaţi alergând în susul şi josul văilor ca fulgerul, până ce se pierde.

În lungul satului nici praful nu se mai ridică şi nici pietrele nu mai stau în calea mea. Un vâl rece de umezeală le-a lipit de drum şi aşa vor rămâne încremenite până mâine, când, va veni soarele să le trezească.

Pârâiaşul din lungul drumului şopteşte ceva albiei în mare taină. Ori îi spune o poveste de pe unde vine, ori o învaţă cântece noi aduse dela munte. Mă gândesc că mâine-poimâne îi vor încremeni într'o noapte făşiile limpezi ogliindii, şi aşa cu o brumă mai întâi şi apoi cu zăpadă în spate va sta până la primăvară.

M'am hotărît să merg la gară.

Sgomotul paşilor mei pe drumul pietruit se frânge, sfârmându-se în bucăţi de pălanturile sau zidurile caselor pe lângă care trec. Atunci când îl aud parcă mă simt urmărit de cineva. Mă 'ntorc, dar, în lungul drumului înafară de puzderia luminei de lună,

împărtașită'n praf, nu se mai găsește nimeni și nimic. Poate pustiul m'o fi văzut singur și s'o fi luat și, el după mine.

În apropierea gării, într'un local, încă de departe, se aud cântece și țipete, ca în serile de Sâmbătă deși azi sunt sigur că e Luni. Mai mult decât atât nu sunt curios să mă întreb, deși văd din toate acestea că nu toți oamenii sunt singuri și nu după toți s'a luat pustiul în lungul ulițelor.

În fața gării și în sala mare dela intrare, e plin de refugiați. A sosit acum un tren dela Arad și oamenii în așteptarea altor trenuri s'au împrăștiat în apropierea gării sau stau pâlcuri în jurul lucrurilor ce le-au putut lua cu ei în fugă, tăcuți ca mormintele, sleiți de puteri, pătruși de frig și amar.

Au plecat din casele lor, de pe pământurile lor, părăsindu-și toată truda și rostul și alergând spre necunoscut, ca din fața apei și a focului. Pe fețele lor împietrite și ochii lor împăinjeniți citesc dureri și suferinți neinchipuite. Ici colo printre grămezile de bagaje câte un copil scâncește de frig și foame. Nimeni nu-l mai aude și nu-l mai vede, iar somnul nu vrea să-l mângâie și pe el ca pe cei sătui și încălziți. Din trei șiruri de vagoane, în mare parte platforme, se aude murmur și plâns. Numai Morții îi plac nenorociții, dar astă seară nici Ea nu vrea să-și turbure rosturile pentru alinarea durerilor unor necunoscuți. . .

Mai devreme, după masă, într'o fugă cu vântul rece s'a isbit prin vagoanele deschise și pe sub tuleii de cucuruz și paie a găsit copii cari i-au plăcut. I-a luat la ospățul Ei. Când au plecat cu Moartea, aveau ochii limpezi și blânzi iar fețele vinete, brăzdate de răbdare, cereau par'că ajutor dela neputințioșii ce-i priveau. Azi pentru ei a fost o zi mare și grea. Cred că era mama lor, femeia, care îi plângea, iar omul viu rezemat de marginea vagonului fără nici o urmă de bucurie sau tristețe pe față, cred că era tatăl lor. Cât s'a putut le-au făcut; s'a găsit o mamă să-i plângă. Ce vor mai mult?

Alții par'că ar vrea și ei să moară deși cu toții au fugit din fața morții, și vin așa pierduți și flămânzi de trei săptămâni. Dar, poate vor muri în altă gară.

Pe peron sunt aceiași soldați mustăcioși cu baionete lungi pe arme, pe care îi văd adeseori, și ziua.

Câțiva întârziați se plimbă prin fața gării scoțând câte un cuvânt la zece pași dar, ascunzându-și la fiecare pas mai mult mâinile în buzunare. Par'că se înneacă și gara.

Peste linii luna se ridică pe nesimțite, oglindindu-se în apa adormită a Mureșului, iar gara oglindindu-se în ea.

Dela biroul de mișcare se aud deodată două bătăi de semnal. Vine un accelerat... Când ochii roșii de balaur se arată în apropierea gării, lumea începe să se miște din toate părțile, ca furnicile după ce ai isbit cu piciorul în mușuroi. Se aprind lumini electrice în lungul peronului. Oamenii se frământă, și se amestecă unii printre alții, deși cei mai mulți așteaptă alte trenuri. Din restaurant

apar vânzători cu mâncări alterate și ziare vechi strigând în lungul trenului: „calde și proaspete“.

După câteva minute în urma trenului plecat, nu se mai aude decât făcănitul ritmic al roților la întretăierea șinelor, și acesta din ce în ce mai slab, până ce dispare...

În gară frământarea se pierde cu încetul în întunec după ce la aprinderea luminilor se întefise ca bâzâitul albinelor în stupul mișcat din loc.

Ulițele satului sunt tot așa de pustii și la întoarcere. De data asta însă, umbra merge când înainte când în urma mea. Îmi face impresia că nu sunt singur, dar când caut să schimb o vorbă cu ea, deși se oprește odată cu mine, nu-mi răspunde. Totuși, sunt singur...:

Pârâiașul vorbește tot așa de încet iar pietrișul și praful de pe drum par că s'au topit într'un somn rece.

Mă întrebai odată cum îmi trec zilele pe aici. Vezi și aici trec...

Sireaguri de mărgele imprăștiate 'n soare,
Iar nopțile în umbra Cerului cu stele
Pe drum grăbiți trec unii înainte
Iar alții dindărăpt grăbesc mereu
Eu stau, și tac.
Lipsit de gând nimic nu fac.
Și nimeni, nu mă crede fără minte...

Mă feresc de gând ca de o piază rea căci mereu îmi aduce aminte de mine. Și atunci văd mai bine ca ori când și simt cum mă urmărește pustiiul pe toate ulițele și cărările pe care le trec.

La o casă mare, în marginea drumului lumina arde încă după perdelele cenușii, lăsate peste tot lungul ferestrelor. Nu se aude nici o mișcare. Mă opresc. Cine o fi uitat oare lumina aprinsă în miez de noapte? Sau, poate nu e uitată. Cineva veghează lângă un bolnav, ori adoarme un copil trezit ca din senin cu plânsu 'n scâncet și ochi? Gândul m'a ajuns din urmă ca o furtună și începe să mă frământe. Poate-i cineva tot atât de singur ca și mine, dar poate cu alt suflet cu alți ochi, și alte dureri. Nu-i oare în casa asta mângâierea? Acel sentiment pe care îl caut mereu și nu-l mai pot găsi? Sau o fi liniștea caldă și plină de un tremur neînțeles? Cât aș vrea să pot pătrunde cu privirea până în odaia luminată. Nu pot, dar gândul meu trece.

Te-a găsit cu ochii pierduți într'un punct din tavan. Sufletul tău se sbate și se frământă fără oboseală și fără gând de somn. Ochii tăi mari și frumoși au rămas înlemnii într'un punct nedefinit ca două cristale argintii pe un firicel de iarbă. Inima se svârcolește mecanic iar gândul tău e tot atât de pierdut ca al meu. Oare acolo e mângâierea la tine sau o cauți și tu în altă parte? Cât ași vrea să mă apropiu pe nesimțite să-ți ascult bătăile inimii și să-ți măsoar pașii gândului, citindu-l. Poate din două dureri ar izbucni ca lava unui vulcan, vâlvătaia bucuriei. Tu mai crezi în bucurie?

Pustiiul mi-a dat brânci în mijlocul drumului iar singurătatea la prima mișcare, răzând de mine, mi-a imprăștiat gândurile printre

pietre, sfărâmându-le. O clipă mi-am aruncat privirile în drum după cioburile gândului, nu le-am mai găsit. O mașină trecând spre gară a ridicat praful în urmă și mi-a îngropat frământarea în el.

Peste dealurile cu grădini și vii luna s'a prăvălit undeva într'un lac și cred că s'a înecat. Cred, deoarece toate stelele par că se uită cu ochii lor scânteietori într'acolo.

Când am atins clanța dela poartă, am simțit în palmă o umezeală de gheață. Fierul era brumat, Cu palma rece mi-am acoperit fruntea. Era fierbinte. Nu știu, numai din cauza mâinii prea reci am simțit fierbințeala sau gândurile îmi aprinseră fruntea?

În cameră am intrat aproape pe nesimțite ca să nu-mi trezesc singurătatea. Când am aprins lumina, bâzâitul câtorva muște trezite mi-au adus aminte de freamătul din gară la sosirea acceleratului.

La mine ca întotdeauna eram numai eu cu lucrurile moarte din cameră.

Singurătatea s'a înfipt în perete ca o icoană.

După câteva mișcări, cineva îmi bătu ușor în geam. N'am răspuns, dar după puțin timp bătaia a fost repetată. Am mișcat perdeaua și am deschis geamul. Când lumina lămpii ieși afară, cineva o sbughi dela geam, fără sgomot și fără suflare până peste drum. Era pustiul.

Nu știu ce, dar cred, că numai aerul de afară m'a lovit subțire și usturător peste obraz.

Când am închis geamul, ochii îmi erau înrouați ca firele de iarbă dimineața.

Oare dacă aș împrăști acești picuri de rouă pe afară, ar îngheța? Mă gândesc că, încremeniți așa în nimic, ar forma cristalul ochilor, fixat și pierdut, cine știe unde, fără timp și fără gând.

VASILE I. RUSU

Amintirea lui Pavel Dan.

Parcă a fost numai ieri. Și câți ani au mai trecut dela moartea neuitatului Pavel Dan? In vreme ce pe dealurile Tritenilor se se secerau holdele, rapsodul Câmpiei se sbătea între viață și moarte pe patul de spital din Cluj. Auriul lanurilor aruncat peste coaste se ținea pe culmi cu șiruri lungi de clăi simetrice. In revărsarea părului bălan, colinele ondulate împleteau panglici verzi de ovăz și cucuruz. Soarele aprins peste măsură se chinuia, frământându-se pe vatra lui de jar. Căldura curgea peste spice ca o apă fără început și fără sfârșit, în care jucau mereu stropi de argint. Vântoase nebune se ridicau în răstimpuri de pe „Cobor” și o luau la fugă spre drumul de țară. Câmpia Ardealului dătătoare de pâine și de sudori era în sărbătoare, răsfățându-se în toată strălucirea și amarul ei, așa cum se oglindea acum în mintea înfierbântată de agonie a lui Pavel Dan și așa cum o încuiase el pe veci îndărătul pleoapelor fără hodină. I-a fost scris acestui copil al dălmelor și răzoarelor înverzite să moară în ziua când glia frământată își prăznuia truda...

L-am văzut pentru cea din urmă oară în capela mortuară din cimitirul Clujului. După lunga și crâncena-i suferință, acum aștepta acolo, liniștit, ultimile formalități. De data aceasta era răbdător, surâdea tuturor celor ce veniseră să-l mai vadă și asculta, fără să se înfurie, banalitățile convenționale, șoptite împrejurul catafalcului său. Le primea cu același zâmbet, cu care o primise și pe lelea Nastasie, măicuța lui sosită cu cizmele pe umăr, dela Triteni.

In ziua de 2 August 1937, odată cu puținul ce mai rămăsese din ființa pământescă, nu s'a stins numai o existență chinuită și tumultuoasă, dornică de a cuprinde cât mai mult din comora de gânduri și de simțire a omenirii, ci și una din cele mai promițătoare talente ale literaturii epice românești. Din visul lui de artă, vis de tragică măreție, Pavel Dan ne-a lăsat numai frânturi schițate în fugă. Il zoria moartea din urmă. „Urcan Bătrânul”, „Priveghiul”, „Uliana”, „Ursita” sunt numai nuntași răzleți de pe la „hodăi”, chemați pe duminica apropiată la „Ospățul Dracului”. Acesta era titlul romanului visat de Pavel Dan, roman în care avea să clocească vieța pământului și a oamenilor de pe „Câmpia” lui. In „Ospățul Dracului” aveau să se prindă, în dans fantastic, oameni, draci și sfinți, aveau să cânte, să se bocească, să se iubească și să se ucidă. Dar moartea omniprezentă în lumea lui Pavel Dan a tras dungă peste planul „Ospățului”, și peste toate.

Au trecut de-atunci anii. Pentru noi însă care găsim în cartea lui oameni și locuri arhicunoscute, și care așteptăm să se întrupeze într'o operă monumentală, lumea copilăriei noastre, Pavel Dan este încă atât de viu. Și gândul ne poartă mereu la mormântul lui părăsit și înstrăinat...

M. IOSIVAS

Poezia patriei sfâșiate.

Accente nouă, reconfortante, răsbat cu tot mai mare insistență, din lira poeților români, contemporani. Și se conturează un strigăt puternic, un sunet de aramă, asemănător doer cu cel de-acum un secol. Mai toate publicațiile aduc în paginile lor această producție spumoasă de acorduri noi și în cadența vrenurilor excepționale. Ridicatu-s'au până la înălțimea evenimentelor, ale căror ecouri sunt, valoarea, rămâne să le-o pună la cântar criticii literari de gust și imparțiali, și să le rostească judecata definitivă mai ales implacabilul dinte al vremii!? Din noianul lor, noi reținem aici abia câteva și le oferim cititorilor spre consultare :

PE DEALUL FELEACULUI

*Pe dealul Feleacului
Trece umbra lincului
Cu durerea veacului*

*Lăcrămează mamele
Negre sunt năframele
Codru-și frânge ramele.*

*S'au cernit cuvintele
Cresc spre cer mormintele
Rămân osemintele.*

*Tristă-i apa zorilor
Plânsetul viorilor
Vinețea norilor.*

*Liniste și modru nu-i
Arsă-i mana rodului,
Ruptă-i frunza codrului.*

*Dar pe zarea plaiului
Crește umbra Craiului
Trece duhul lincului!*

„Dacia” Nr. 4 - 1941.

Vlaicu Bârna

E SLOBOD SĂ MAI CÂNT?

*Am coborît din munți și bolovani,
Legendele lui Horia-mi fierb în sânge,
În doina mea Ardealul plânge
Și cer dreptate două mii de ani.*

*Eu sunt trimisul timpurilor noi
Eșit din rând cu cei ce scurmă ghea,
Și totuși vin să vă întreb pe voi:
E slobod să mai cânt în România?*

Ar trebui să-mi bag un sămădău
Ca numărul dușmanilor să-mi țină —
Hei, ce-am să-i calc odată crunt în tină
Necruțător, fără păreri de rău!

Puțin îmi pasă că mă blăstămați
Și m'alungați cu pietre ca pe câine,
Destinul meu a fost și va rămâne
Să-mi port melancolia sub Carpați.

Fluierul lincului mi-l puneți în gură,
Striviți-mă cu roata 'n Bălgărad,
Pe țărnul vost' înfelenit de ură,
Tot am să-mi taiu cu cântecele vad...!

„Dacia” Nr. 5 — 1941.

Mihai Beniuc

LA OCOLIȘ ÎN FĂGĂDĂU

La Ocoliş în făgădău
De patru nopți vinarsu-i tău
Și bea ortacii, bea de stâng,
De patru nopți tot bea și plâng...

Scâncește inima în ei,
Se svârcolesc în ochi scânteii,
Că-i mare jele, fără leac,
De cângu-i hatu la Feleac.

Se cătrânește Catarig
Și tremură ca prins de frig,
Trăznește 'n masă pumn vânjos,
S'ar glăjile pozderi pe jos.

Și-i tună vorba: „Măi fărtați,
Ce zăc io-i zăs: Să șim spurcați
De n'o să spargem în coșor
Pe orice coadă de topor!...”

Și jură toți pe Dumnezeu,
Un jurământ amar și greu,
Și tac apoi, și bea și plâng,
Dureri în suflete se frâng...

La Ocoliş în făgădău
Se bea hordău după hordău,
Că-i mare jele, fără leac,
De cându-i hatu la Feleac...

„Luceafări” II, Nr. 4 — 1942.

Petre Bucea

DINCOLO DE ALBELE VĂI

Dincolo de albele văi în sfâșiata Câmpie
Cuprins între dealuri de holde aurii
Un sat întâlnești, călătorule.
Stă singur nopți, zile dearândul
Cu pânzele jalei pe față.
Nimica nu-l scoate din aspra-i durere.
Pădurea bătrână-i alături
Ci-o vorbă nu spune Crăiasca.
Și drumul sosește măhnit
Dar nimeni nu 'ntrebă: „de unde
Vii, drumule fără hodină?”
„Ce vânt te aduce?” sau: „unde
Rămâi printre noi că e seară!”
În calde tipare străvechi,
Ascunse sub streșini de paie,
Singure 'n fundul grădinii
Sau aplecate pe poartă,
Căsuțe umile ascultă.
Vai, parcă le-a prins un vânt de 'mpietrire
În jocul de cete de altădată.
Lung ziua la ele se uită,
Din crucea amiezii pogoară
Și noaptea le varsă pe frunte
Linioliu de albă tăcere,
Și zorile 'ncet se ridică,
Rotire de rug fără capăt.
Ci ele rămân de veghere,
Se uită lung peste coline
Și-așteaptă, așteaptă.
Și zilele trec după olaltă
Purtând ale nopților negre
Și strălucitoare sicrie pe umeri.
Cu bărbile 'n piept lângă mese
Bătrânii din neamul lui Gelu
S'așează la cină, iar gândul
Se duce de-acasă departe.
O, sfinte cămine, zădarnic, zădarnic
În noaptea de acuma mă scol peste câmpuri
Cu o mie de vulturi pornind către voi,
Pierdute îmi sunteți voi mie.
Dar alte vlăstare vor da din stejarul de aur
Și ele simți-vor în freamătul tânăr
Umbrele voastre călcând pe nouile drumuri.
Atunci din morminte 'nvia-vor pribegii:
Cenușa lor fără hodină
Întoarce-și-o-vor la străbunele altare.

NU TE PUTEM UITA, NU TE PUTEM VINDE...

*Dragă ești inimii noastre, Transilvanie...
Numele tău și gândul și ochii ni-i aprinde:
Nu te putem uita, nu te putem vinde,
Nu te putem face danie.*

*Oamenii stepei meargă aiurea să colinde
După înșelăciuni, după prădanie.
Ne ești lipită de suflet, Transilvanie,
Nu te putem uita, nu te putem vinde.*

*Destinul tău și pe-al nostru îl cuprinde,
Cu aceeași izbăvire sau cu aceeași pierzanie.
Încă o mie de ani, Transilvanie,
Nu te putem uita, nu te putem vinde.*

*Moartea de ne-ar fi împărtaşanie,
Iadul pe pământ de s'ar întinde,
Nu te putem uita, nu te putem vinde,
Trup din trupul nostru, Transilvanie.*

„Dacia” Nr. 6—1941.

N. I. Herescu

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CRIVĂȚ

*Din țara morții cea a tristei bolți
Alunecă pe crivăț clănțăniri de colți,
Printre străine ceteri și smânciri de danțuri,
Urechea prinde zornet surd de lanțuri...*

*— Hei, vânt potrivnic ce m'alinți cu plesne,
De mai înfige în pământ până la glesne,
Să mă zidești de viu până la șolduri,
Nu-mi amuțești tu sfintele imbolduri,
Și de mi-ai smulge-o mână,... cu ea ruptă,
Te bate gândul că m'ai scos din luptă...!?*

*... Dar ciung, rămas cu brațul celălalt
Voi fi mereu ca tine mai înalt,
Turbate vrăji de-ar fi să-mi stingă graiul,
Nici o năpastă nu-mi suprimă traiul,
Cu vifore ce nu cunosc măsură
Din fulgere îmi împrumut o altă gură,
Ca să detun, peste viori și danțuni,
Ospățul lumii cu scrășniri de lanțuri...*

„Luceafărul”, I. Nr. 1—1941.

Teodor Mărășanu

ULMII

Tari, solitari,
Mari în furtuni,
Stau sus pe culmi
Străvechii ulmi.

Cu al lor piept
Sfidând genuni,
Stau pururi drept
Bătrânii ulmi.

La cap de lumi
Stau de ani mii,
Stau reci pe culmi
Regi în pustii . . .

Toți stau panduri,
Mari sau obscuri,
Bătrânii ulmi,
Ulmi de pe culmi.

Iar când trec vreme,
Când sosesc ierni,
Tot drept pe culmi
Stau vechii ulmi.

Dar când vin ani,
Anii sărmani,
Anii tirani,
Anii dușmani :

Mari, solitari,
Tari, solitari,
Pururea ulmi,
Toți, stau pe culmi.

„Lucațărul“, II. Nr. 9.

Virgil Șotropa

Și acum, până la complectarea ciclului, cu alte culegeri, — câteva lămuriri: autorii, cu excepția lui N. I. Herescu, sunt cântăreți ardeleni, din generația în viață. E vorba așa dar de o încercare de antologie a patriei sfâșiate. Și ne grăbim să mai precizăm că bucățile prezentate nu acoperă singura noastră preferință. Ele au fost întrunite și vor fi complectate într'un mănunchiu, pe măsura mijloacelor reduse, pe care le pot oferi împrejurările între care muncim.

HYPERTON

Louis Guilloux: **Sângele Negru** (Le sang noir, roman, Paris ed. N. R. F.).

Sunt puncte unde meschinul atinge fantasticul, unde prozaicul se îmbină cu supranaturalul. Ticurile obicinuite alungând inițiativa, neprevăzutul, și deci vieața, creează mecanicul. Dela contemplarea acestor manechine, acționând pe fundalul livid al banalului, până la impresia coșmarului, nu e decât un pas. Pe această margine dintre realism și vis exasperat, se situează cartea amară, tragică a lui Guilloux.

Un orașel de provincie pe malul Mâneicii către sfârșitul Războiului Mondial. Un filosof. Poate genial? Studiul pentru care însă s'a refugiat aici e neterminat și intrucâtva părăsit. Trupul lui se ridică, mare și de un dureros ridicul pe picioarele infirme cari stănesc batjocura feroce a băieților și duioșia protectoare a prostituatei analfabete cu care de câțiva ani își întovărășește vieața. A avut cândva și o soție. O femeie tânără și frumoasă, care l-a părăsit pentru un sprinten ofițer de cavalerie. Iar filosoful infirm, prins în cleștele de teamă lașă nu a îndrăsnit să-și provoace îndemânaticul rival și s'a îndepărtat.

Dar aceasta s'a întâmplat cu mult înainte de începerea acțiunii cara se desfășoară densă și cuprinzătoare în douăzeci și patru de ore. De trei ori în acest rotund decurs, moartea a trecut pe lângă profesorul de filosofie. Prima oară, prin farsa criminală a elevilor săi cari, mânați de o cruzime inconștientă îi desfac șuruburile bicicletei. A doua oară când respectabilul, găunosul, mârșavul Nabucet, îl provoacă la un duel cu sabia. A treia oară, după celirea întârziată a cartonului care îi anunță decesul soției necredincioase — coboară în propriile-i degete cu luciul metalic al unui mic revolver și de data aceasta își atinge ținta. Picăturile de sânge negru au rămas închegate pe pieptul sinucigașului, în timp ce câțeeii lui favoriți, asociați instinctiv, la opera de distrugere, sfâșie și nimicesc hârtiile cu studiul său, singura răscumpărare a infrângerilor din vieață și moarte.

Încă de la primele pagini, atmosfera stranie, puternică, halucinantă prinde în vârtejul ei pe cetitor. Omenirea lui Louis Guilloux pare construită de un zeu îndurerat și batjocoritor. Figuri țepene, groțeei, livide, își plimbă ridiculul sinistru care amintește de Callot sau Goya. Manechine umplute de prostie și ură mișună de jur împrejur. Gândaci, cum îi numește cu spaimă și desgust eroul, el însuși ticăloșit de vieață, el însuși un gândac. Și între toți, chiar necunoscuți fiind, există e infamă legătură. Aceea de a sdrobi pe stângaciul în care presimt o superioritate, care le insultă, fără voie, prejudecățile meschine, prin simpla existență a inteligenței sale. Inimicija colegilor, umflați de fraze „de gata“, orbi în fața realității, mecanizați cu totul; ostilitatea agresivă a elevilor, beji de ferocitate juvenilă, revolta surdă și plină de ură a unei întregi societăți de o platitudine macabră, ascunzându-și infamiile sub masca respectabilității. Evident are și câțiva aliați. Câte un fost elev uneori ajuns în situație strălucită care a păstrat încrederea și respectul

fajă de bătrânul maestru, ibovnică vulgară și desfrănată, sincer devotată „omului său” neajutorat și cam scrântit la minte; dar mai ales înărnul supraveghetor, pe jumătate dement, mărunț și lamentabil Hamlet, însuflețit de cea mai vie admirație pentru profesorul de filosofie.

Lupta este totuși prea inegală pentru a putea avea alt sfârșit. Ea se desfășoară, în mare parte, — ironie a sorții — în cadrul convențional serafic și burghezesc factice al unei festivități școlare.

Și printre toate acestea răzbat, ca bubuituri auzite, ecouri tragice de pe front spre inconștiența egoistă a celor dindărătul său.

Războiul, care nu se vede, se simte, totuși, prin toate fibrele cărții. După cum, cu tot ateismul aparent al autorului, se ghicește foarte catolic obsesie și oroare a păcatului.

Romanul „Sângele Negru” prezintă o interesantă și reușită îmbinare a două curente diferite. Pe de o parte spiritul de analiză, luciditatea observației, raționalismul psihologist al tradiției franceze. Pe de alta influența romanului rus cu misticismul său sumbru, cu înclinația spre viziune și patologism, cu grandoarea mizeriei omenești. Toate acestea măiastru topite și recreiate în focul unei personalități autentice. Iar ca o notă profund originală, un umor disperat, o răceală de metal sub care se presimte văpaia indignării, o privire limpede, dureroasă, amară asupra sbaterii omenești.

LEȚIȚIA PAPU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

P. P. Negulescu, Conflictul generațiilor și factorii progresului. Discurs de recepțiune, rostit la 25 Mai 1941, cu răspunsul, d-lui Dimitrie Gusti, Imprimeria Națională, București 1941, 42 pag. Lei 30.

Academicianul și ilustrul profesor de filosofie, în discursul său de recepțiune și-a propus să lămurească, în lumina unei vederi superioare, serioasa problemă ivită în trecutul nostru apropiat, și anume conflictul generațiilor. „O mare parte a tinerimii noastre a socotit că putea aspira să ia conducerea țării, nu pe dovezi de capacitate pe care le-ar fi dat, prin opere de o valoare superioară, ce ar fi izbutit să realizeze, ci pe sentimentul național, de care pretindea că era însuflețită, într'un grad mult mai înalt decât bătrânii... Se pune întrebarea însă, dacă sentimentul național poate fi de ajuns, numai el singur, ca să dă, celor ce voiesc să guverneze o țară, succesul...?” Cu exemple din felurite domenii, filosoful arată că cele mai nobile sentimente, singure, n'au asigurat succesul, dimpotrivă, au dus la dureroase experiențe. Succesul întreprinderilor omenești îl constituie factorii de totdeauna ai progresului omenirii. Astfel, partea centrală a studiului atacă problema factorilor care determină progresul. Se insistă în jurul controversei dintre Hegel—Schopenhauer și Comte—Spencer. Pentru a ajunge la justificarea punctului de vedere al lui Auguste Comte, ni se servește o subtilă și magistrală incursiune în psihologie.

Mijlocul care face posibilă lărgirea sensibilității omenești, este

simpatia. Ea ne face să ne bucurăm de bucuriile și să ne întristăm de suferințele semenilor noștri. Existența simpatiei este condiția de căpetenie a existenței sentimentelor altruiste. Apariția și creșterea simpatiei este în raport direct cu puterea de reprezentare. A doua cauză a simpatiei este a se căuta în viața socială. Concluzia ne duce la următoarea înlănțuire de constatări neîndoioase: progresul moral condiționează progresul social, care rezidă în evoluția sentimentelor omenești dela egoism la altruism. Această evoluție se bazează pe dezvoltarea simpatiei, a cărei apariție o condiționează progresul intelectual. Unei analize minuțioase sunt supuse și pornirile afective, cărora li se recunoaște întreg rolul de element motor al activităților omenești.

Indicațiile teoretice de mai sus își primesc aplicarea practică în soluționarea problemei a conflictului generațiilor. „Antagonismul dintre tineri și bătrâni e lipsit de orice justificare, fiindcă nesocotește raportul dintre sensibilitate și inteligență, ca factori ai progresului. Dimpotrivă, între tineri și bătrâni, e necesară o strânsă colaborare.

Tinerii dispun de sensibilitatea vie, puternică, doritoare de înnoiri. Bătrânii dispun de o inteligență mai puternică, bazată pe experiență. Dacă tinerii par chemați, în chip firesc, să provoace, cu pornirile lor afective, apariția curentelor reformatoare, bătrânii sunt indicați să dea acelor curente direcții capabile să le ducă la rezultate utile...“ Locul antagonismului generațiilor trebuie să-l ia colaborarea lor.“ — își încheie frumosul și instructivul studiu, academicianul P. P. Negulescu.

În răspuns, D. Gusti are prilejul binevenit să ne dea o splendidă definiție a Academiei și a importanței lor, stabilind, în special, misiunea Academiei Române, care va rămâne ceea ce a fost, o Academie luptătoare pentru idealul național. Confirmă și susține întru toate teza conflictului dintre generații, așa cum a fost dezvoltată și încheie cu un vibrant elogiu adus personal noului academician. Răspunsul acesta, colorat cu varii frumuseți de gânduri și cuvinte, constituie singur o încântătoare lecție filosofică: care, pe nesimțite, te răpește cu sine într-o lume de magie și de totală uitare a mizeriilor terestre...

Lucia Apolzan, Cercetări etnografice în Munții Apuseni,
Alba-Iulia 1942 (Extr. din „Apulum“, Buletinul Muzeului Regional Alba-Iulia I, 1939), 32 p.

Având în vedere importanța multiplă pe care o prezintă Munții Apuseni, prof. Iuliu Moldovanu, președintele „Astreii“ și directorul Inst. de Cercetări Sociale, Regională Cluj—Sibiu, în vara anului 1939 a destinat drept obiect al cercetărilor monografice plasele lara și Baia de Arieș din județul Turda. Broșura de care ne ocupăm e o prefațare a rezultatelor obținute de către unul dintre harnicii și pasionații echipieri.

Regiunea studiată, între cele mai interesante din punctul de vedere antropogeografic și etnografic, cuprinde aproximativ 40 de

sate. În introducerea, autoarea dă expresiune încântării ce i-a făcut-o regiunea Munților Apuseni: „Natura s'a îngrijit să plaseze aici, cu largă dărnicie, într'un spațiu relativ limitat și unitar — ca într'un vast și variat muzeu — cele mai felurite fenomene ieșite din sânul ei...” Continuă apoi pe acelaș ton despre interesantul și străvechiul element uman al acestor locuri: „Dar alături de aceste elemente ale naturii fizice, în legătură și în luptă cu ele, uneori binecuvântându-le alteori blestemându-le trăiesc oamenii locului — Moșii — cu nume înalt ca un sunet de tulnic... Aici în fiecare sat calci pe amintiri istorice și din fiecare muche te întâmpină un mit sau o legendă... Din felul de a fi, de a trăi, de a se îmbrăca, din obiceiurile lor străvechi, din folklorul și graiul lor arhaic, cercetătorul atent și cu pricepere va putea descifra o importantă fărâmă din trecutul îndepărtat al poporului nostru păstrată ca un horst cultural sau mai degrabă ca o comoară ascunsă la neamul resfirat în văile sau pe coamele Munților Apuseni...” (pag. 2—3).

După enumerarea lucrărilor închinete acestei regiuni în cursul vremii, vreo 20 la număr, autoarea tratează pe scurt, după observații pe teren, delimitarea regiunii ilustrată și printr'o hartă (pag. 14). La așezări se constată trei tipuri: așezări cu casele risipite pe înălțimi, împrăștiate dealungul văilor și așezări cu casele îngrămădite în mici depresiuni locale.

În categoria primului tip, „gospodăria se limitează la strictul necesar, acomodată întru totul sistemului de economie individualist. Fiecare gospodar are mai multe case, reduse la maximum de simplitate. Uneori alcătuite într'o singură încăpere, alteori se adaugă și tinda cu vatra liberă și cămara deosebită. În interior nicio urmă de sedere îndelungată, în loc de pat câteva scânduri acoperite cu un țol...”

Aceste așezări de pe înălțimi „pot fi tot atât de vechi cât este de vechiu elementul uman...” „În a doua categorie de așezări, gospodăriile încep să fie înconjurate de garduri. „Un singur membru al familiei părăsește casa pentru mai multe luni și acesta totdeauna o femeie, care păzește vitele la munte...” La ultimul tip de sate avem explicată numirea satului Muierău, care n'a fost decât un măierău, un loc de măietoare, în ținutul odinioară foarte bogat în păduri de stejar... Interesante sunt și observațiile asupra ocupațiilor acestor locuitori români străvechi. Două ocupații principale își dispută rolul și preponderanța: creșterea vitelor și agricultura. În satul Săgaja, la altitudinea de 1000 m. se cultivă renumite holde de grâu. În industria casnică, lâna și cânepa se prezintă destul de abundente.

Iar încheierea ne cutremură cu acuitatea unor probleme de capitală importanță sulate pentru această parte de românism. Terenul câștigat aici prin despăduriri nu va rezista mult. Solul se spală neconținut. Pădurile care au ocupat odinioară regiunea au îngrășat prea puțin solul, care în lipsa turmelor de oi va sărăci cu timpul. Perspectivele sunt insufletitoare de pesimiști dureroase. Expunerea o complectează peste 25 vederi foarte bine alese pentru a ne transpune în regiunea studiată, precum și un rezumat în limba franceză, pentru specialiștii străini.

TEODOR MURĂȘANU

Radu Brateș, Aspecte din viața Blajului. Blaj, Tipografia Seminarului, 1942.

Despre Blajul de ieri, de azi și de totdeauna, despre spiritul Blajului s'a scris și se va scrie mult. Mica Romă prezintă foarte multe aspecte pe cari cercetătorii le scrutează cu pasiune. D-l Radu Brateș, poet și esseist bine cunoscut, scrie o carte de pătrundere abisală a spiritului blăjan. Alexandru Lupeanu-Melin a evocat patetic oameni și fapte din Blajul de altădată. Păr. Septimiu Popa a scris lucruri mai ușoare, cu efect pur literar în — Caravanele Ardealului. — Ion Agârbiceanu prezintă în — Licean odinioară — aspecte din viața elevilor și a profesorilor. D-l Radu Brateș scrie un fel de istorie a spiritului blăjan. Incepe prin a caracteriza spiritul Blajului de ieri. Evocă apoi în dulci icoane figurile mari și evenimentele importante din trecutul Blajului. Ne dă și o antologie literară a Blajului, extrăgând din toți marii scriitori părțile relative la Blaj. Sunt mulți scriitorii cari evocă Blajul.

După Alexandru Lupeanu-Melin lacul cântat de Eminescu e Lacul Chereteului de lângă Blaj. Probabil tot aci e a se căuta și cadrul fizic al poeziei — Somnoroase păsărele. —

Despre Blaj vorbește Coșbuc, Cezar Petrescu, Agârbiceanu, Stere et quoque cursores vitae lampada tradunt.

D-l Radu Brateș se ocupă numai de cărțile ușor accesibile cari vorbesc despre Blaj, fără să ne pomenească și numeroasele articole. Cu câtă duiosie, a vorbit despre Blaj, Gala Galaction în „Curentul“. Sunt și multe cărți străine cari vorbesc despre Blaj. Să pomenim romanul francez — La robe sans couture — al Dlui Léon Thévenin. O bună parte din acțiune se petrece la Blaj. E vorba de un francez catolic care iubește o româncă ortodoxă. Se căsătoresc și devin greco-catolici — „având ritul unuia și doctrina celuilalt“. — Marele filoromân italian Roberto Favá vorbește despre Blaj în lucrarea — Viaggi romeni. — Nu continuăm cu note bibliografice, ci trecem la ultimul capitol. Se ocupă de problemele culturale ale Blajului de azi. E necesară o bibliotecă cu drept de depozit legal. E necesar ca Biserica Română-Unită să fie privită drept ceaceo este — și nu un regretabil accident istoric. E necesară muncă constructivă, pe drumul trasat de cele trecute vremi, de figurile epocale ale Blajului.

Cartea Dlui Radu Brateș se citește cu multă plăcere. E scrisă cu artă și pe baza unui foarte bogat material documentar. Arta și erudiția se împletesc armonic pe filele acestei lucrări.

Menționez — ca încheiere — că lucrarea Dlui Brateș a fost tipărită de o editură tânără din Blaj, cu programul foarte bogat și foarte încântător — de a scoate la iveală cât mai multe lucrări despre oameni și fapte din Mica Romă. Cred că multă lume le așteaptă cu plăcere, știind că trecutul Blajului însemnează o pagină glorioasă.

Doctor Copelius, Simfonia neterminată. Blaj, Tip. Miron Roșu, 1942.

Sub pseudonimul magic de — Doctor Copelius — ce evocă figuri de medievale inițiați în Ocultism se ascunde un tânăr purtător de ghiozdane. E demn de remarcat faptul că din ce în ce mai des înregistrăm cărți scrise de elevi. În 1940 a apărut la Oradea un volum de versuri — Adolescența — de D-l Ion Maria Șereș elev în clasa VIII-a. Tot un elev — D-l D. Savu dela Blaj a publicat un volum de versuri pe care l-a comentat per longum et latum D-l Oct. Șuluțiu în foiletoanele Tribunei dela Brașov. Un elev dela Brașov, D-l M. Bogdan a publicat un studiu despre Andreiu Mureșanu. D-l Lucian Valea, elev la Brașov a publicat un volum de versuri. Se vede că ispita scrisului vrăjește mulți tineri. Elevul ce se ascunde sub pseudonimul Doctor Copelius scrie un volum de povestiri fantastice. Înainte de a le tipări, le-a arătat criticului literar Mihail Dragomirescu. Răposatul estetician i-a lăudat volumul și i-a recomandat să mai scrie. Entuziasmat de cele spuse de Mihail Dragomirescu, tânărul nostru a făcut tot ce i-a stat în putință, ca să vadă a avea un volum de povestiri fantastice. Pot divulga că a cules singur o bună parte din opera sa pe care o privește cu încredere.

Citind cartea acestui adolescent, rămâi impresionat plăcut. Are imaginație bogată și știe povesti frumoase. Uneori fantasticul e prezentat în tipare extrem de anatomice. Disecă și analizează multe elemente biologice, luncând uneori în exces de anatomie și de științe pozitive, dar cu toate acestea duce mai departe cu succes firul povestirii. Limba e cât se poate de inegală. Debutul are și părți luminoase — cari dovedesc că poate face ceva — dar are și părți mai puțin luminoase — cari dovedesc că mai are de îndreptat anumite lucruri. — Toate personagiile au nume de magicieni din alte vremi, în majoritate latinizate. Din carte rezultă că tânărul nostru e pesimist. Ne miră pesimismul în primăvara adolescenței visătoare.

Cu acest volum tânărul autor bate la porțile ferecate ale literaturii, voind să urce spre turnul atât de strălucitor al autorilor epici. Viitorul ne va spune până unde a urcat. Tânărul nostru a publicat și poezii în revista — *Mlădițe* — a elevilor dela liceul Sfântul Vasile cel Mare din Blaj. Scrie și eseuri și articole mai scurte în *Tara* dela Sibiu. Mi-a destăinuit că are în sertar și un roman. Debutul e multilateral. Activitatea viitoare îi va stabili locul și posibilitățile creatoare.

IOSIF E. NAGHIU

Saeculum Revistă de filosofie, Director Lucian Blaga, Anul I. Nr.1. 1943,

Filosofia este disciplina care prilejuește omului o desfătare sufletească reconfortantă. Având ca obiectiv valorificarea existenței, prin raportarea ei la un principiu explicativ, care să-și aibă rațiunea de a fi în sine, filosofia pornește dintr-o exigență inexorabilă

a spiritului omeneșc. Dincolo de contingent, se așterne împărăția de lumină a valorilor. Urmează doar ca ființa umană să se împărtășească din belșugul spiritual ce prisosește pe tărâmul înșorit și fertil de dincolo de meschinăria vieții cotidiene. Când nu pregetă să se apropie de acest potir al valorilor, pentru a se împărtăși cu harul izbăvitor al înțelepciunii, omul sesizează substratul imutabil al vieții, intuește linia majoră a destinului său istoric. Filosofia, alături de religie, morală, artă, etc... înlesnește și asigură omului apropierea de lumea valorilor, de unde cultura își extrage seva curată și miresmată, ce-i trebuie pentru a excela prin proștejime, pentru a avea sursă de viabilitate și garanție de dănuire peste veacuri.

Fiind factor capital în promovarea culturii, filosofia nu e o in-deletnicire inutilă, ci mijloc eficace de a răspunde neastâmpărului metafizic din noi. Prin ea, neamurile își vădesc puterea lor creatoare, ctioresc bolta azurie a spiritualității lor etnice și dau avânt culturii lor proprii.

La noi, filosofia, actualmente, a depășit faza incipientă, a trecut peste epoca împrumuturilor de idei și a intrat în ritmul trepidant al creațiilor proprii. Avem o pleiadă de gânditori iluștri, cari, prin creațiile lor spirituale, și-au asigurat un loc de frunte, nu numai în Panteonul culturii românești, ci și în marea frescă a elitelor intelectuale mondiale. Intre aceștia, numele academicianului Lucian Blaga, trebuie pomenit cu legitimă mândrie.

Nu e cazul să vorbim aici de opera masivă — filosofică și literară — a d-lui L. Blaga, ci ne mulțumim să încreștăm, la această cotitură a istoriei, când ferocitatea omenească a ajuns paroxismul, apariția prestigioasei reviste filosofice „*Saeculum*”, a cărei paternitate îi aparține. Isvorită din dorința de a spori cât mai mult preocupările filosofice ale intelectualității românești de astăzi și de a face cunoscută producția spirituală a personalităților noastre creatoare peste graniță, revista „*Saeculum*”, prin ținuta ei de înaltă spiritualitate, este o dovadă peremptorie a vredniciei noastre românești.

Revista se deschide printr'un fragment dintr'un studiu în pregătire semnat de Lucian Blaga, despre: „*Viitorul filosofiei românești*”. În temeiul cercetărilor și constatărilor efectuate, eminentul nostru academician susține că filosofia românească este deasupra înfăptuirilor metafizice ale vecinilor noștri și rivalizează cu cele mai superbe roade ale filosofiei occidentale.

Sstudiuul d-lui Basil Munteanu: „*Forme de sociabilitate în literatura franceză*” revelează modul elevat de manifestare a omului francez în societate, ținuta umană ce și-o impune în societate dând precădere rațiunii să netezească drumurile dela om la om. Literatura franceză zugrăvește expresiv atributele spiritului francez, între cari cel de sociabilitate prevalează.

„*Eul poetic*”, de T. Vianu, e un articol consistent, în care e desbătută problema eului poetic ca purtător al valorilor estetice ale lirismului. Eul poetic este considerat de către G. Simmel, într'un studiu consacrat poetului George Stefan, ca eu general, „în sensul că ne reprezentăm perfect semnificația subiectivă a manifestărilor

sale, fără să cunoaştem şi chiar fără să fie nevoie să cunoaştem împrejurările particulare ale acestei manifestări" (pag. 39).

Edgar Papu în articolul intitulat: „*Mysterium tremendum*” în *lirica română*” ia ca punct de plecare cartea filosofului german R. Otto: „Das Heilige”. Examinând problema apriorismului psihologic al religiei, R. Otto surprinde în conţinutul intim al religiei ca element precumpănit, sacrul. Acest element fiind desbrăcat de reziduurile lui morale, rămâne cu ceea ce R. Otto numeşte *numinos*. Când cugetul omenesc se adresează acestui *numinos*, se produce, în domeniul afectivităţii, procesul numit: „*mysterium tremendum*”, care se manifestă printr’o emoţie de spaimă. Intuirea *numinosului*, care provoacă acel „*mysterium tremendum*”, a pătruns şi în arta europeană, inclusiv literatura românească. Il găsim în „Duhovniceasca” lui T. Arghezi şi în poema „Din adânc” a lui L. Blaga.

D-l Zevedei Barbu publică un articol eminent filosofic: „*Metafizica, funcţiune integrală a spiritului*”. Considerând metafizicul ca o categorie fundamentală a existenţei, autorul militează pentru supremaţia valorii metafizice, căreia îi subordonează chiar şi valoarea religioasă. Valoarea metafizică ar fi — în concepţia d-sale — sursa generatoare de adevăr pentru religie. Atitudinea ce o ia autorul în faţa problemei, provoacă nedumeriri, nu numai în tabăra apologetilor direcţi ai religiei, ci şi în conştiinţa oricărui iubitor de adevăr, fiindcă religia nu e călăul personalităţii umane, cum susţine d-sa, în mod apodictic.

Articolul d-lui Ion Oana despre „*Obscur şi dificil în poezie*” abordează o problemă de critică literară şi ajunge la concluzia că: obscurul e compatibil cu lirismul dinamic al poeziei de situaţii; dificilul cu staticul poeziei de limbaj” (p. 91).

Rubrica recenziilor e susţinută de condeiele competente ale d-lor Zevedei Barbu (Izvoare de filosofie, valori veşnice de D. D. Roşca), Grigore Popa (Opera lui Nae Ionescu) şi Victor Iancu (Introducerea în teoria valorilor de T. Vianu).

La rubrica „Note”, d-l Lucian Blaga subliniază necesitatea unei reviste filosofice, care să pună accentul pe creaţie, iar d-l Z. Barbu semnalează interesul viu ce-l manifestă publicul românesc pentru filosofie.

Conţinutul select al revistei este rezumat în limba germană, fiind accesibil, în felul acesta, şi celor ce nu cunosc limba noastră, dar doresc să urmărească efervescenţa gândirii filosofice româneşti de astăzi. Conducerea revistei promite că începând cu numărul viitor, articolele vor fi rezumate şi în limbile: franceză şi italiană.

Apreciind utilitatea acestei reviste pentru cultura românească, îi dorim viaţă lungă şi rodnică, pentruca lumina spiritului filosofic românesc să contribuie la promovarea a tot ce e nobil şi frumos în lume.

I. BRADU

Calendarul „Tribuna“ 1943.

Calendarul Tribunei dela Braşov pentru 1943 este întocmit la pas cu vremurile grele, şi cu gândul aprins mereu în faţa crucii de pe Feleac, după cum însuşi redactorul spune, harnicul Emil Bocşa Mălin: „Filele Calendarului de azi ar voi să cresteze pe răbojul anului 1943 voinţa făptuitoare a înaintaşilor noştri, ostentori neobosiţi ai scrisului. Ele sunt închinare trecutului ardelean, mai apropiat ori mai îndepărtat, trecut care purifică şi lărgeste orizontul ce scoate la iveală linia destinului nostru deasupra frământărilor mărunte“. Calendarul Tribunei dela Braşov însă, nu este numai un numărător obişnuit al zilelor de peste an. Între cele două seoaşe simple şi în cele 143 pagini rămase la tipar, s'a încheat o carte în care fierbe nostalgia neamului acestuia ardelenesc, atât de greu şi des încercat. Poveştile cu smei şi cosinzene, de barbă înălbită a moşilor, adormitoare la gura sobei, ale trecutelor calendare, s'au prefăcut în versuri, schiţe şi nuvele pline de dor şi pilduitoare de fapte eroice înmugurite pe fiecare luncă şi coline din Ardealul nostru. Un mănunchiu de condeie, în parte, consacrate de mult în literatura noastră, şi-au presărat munca pură pe filele acestei cărţi. Pe lângă proza semnată de Ion Agârbiceanu, Victor Papilian, Ilie Dăianu, O. Ruleanu, I. U. Soricu, Seb. Stanca, G. Todică, V. Netea, E. Bocşa Mălin, I. Gârbacea şi alţii, cartea cuprinde frumoase dări de seamă asupra trecutului cultural, istoric, şi literar. Pe de altă parte, prin glasul de rugă al versurilor, se revarsă plânsul nostru al tuturor. Semnează versuri Gherghinescu Vania, Darius Pop, cântăreţul durerilor instrăinatului Năsăud românesc, Emil Micu, I. Apostol Popescu, şi atât de adânc simţitor al durerilor ardelenesti, Iustin Iliesiu, în al cărui, „Erou din Ardeal“, e întipărită durerea luturilor sufletelor noastre. Purtat de dorul de a muri în satul său, eroul român, ca e şi-a pierdut sângele în luptele îndepărtate din Rusia, se întoarce rănit, dar în drum, „i-a spus pe semne, vântul trist de seară: Satul tău de munte, e în altă ţară...“

Înmănuncherea de slovă smulsă din suflet românesc, şi tipărită în Tribuna dela Braşov pe anul 1943, trebuie citită. E vrednică.

VASILE, I. RUSU

„Gândirea“, XXII, Nr. 2.

Caetul pe Februarie 1943 al excelentei reviste „Gândirea“ este închinat, în cea mai mare parte cunoaşterii şi apropierii de spiritul, cultura şi arta germană (Nichifor Crainic: Spiritul german contemporan. — Iosef Weinheber: Celor căzuţi, în româneşte de Lucia Mihnea. — Filomela Brătianu: Colaborare europeană prin literatură. — Apoi la cronica mărunţă: Bukarester Tageblatt; Rumänien von Heute, semnate de Nichifor Crainic). Excepţional de viguros, cu stilul-i militant, ce-i este propriu, în studiul „Spiritul german contemporan, d-l Nichifor Crainic lămureşte două din mul-

tele atribuite prin care e idealizată rasa germanică : *onoarea și libertatea*. „Sunt semnele aristocratice ale rasei. Onoarea implică demnitatea, caracterul și eroismul. Consecința ei e spiritul de datorie și jertfă... Ceea ce deosebește pe Germani de celelalte mari popoare ale Europei e teribilul simț de răspundere nu numai în viața de toate zilele, dar cu prisosință în momentul când își arogă o misiune istorică...” Se trece apoi la ideea de libertate concepută de Germani. „Hitler înțelege prin libertate asigurarea întregului complex de condiții prielnice pentruca rasa să se poată nu numai conserva, dar mai ales să se poată desvolta în tipuri superioare de umanitate... Între aceste condiții intră și spațiul vital sau pământul”. Poporul german se concretizează prin o mistică a sângelui... Dreptul cel mai sfânt din lume e dreptul la pământul, pe care tu însuși ești hotărît să-l muncești, și jertfa cea mai sfântă e sângele pe care îl verși pentru acest pământ”.

Un minunat pastel, în culorile marilor noastre tradiții „Albă iarnă dunăreană”, semnează V. Voiculescu :

Albă iarnă dunăreană
Cu zăpezi până la brâu
Culcă 'n sarica bălană
Bărăganele de grâu.

Năpădind sbătăi și rosturi
Neaua urcă reci minuni:
Mistuiți în adăposturi
Oameni și sălbătăciuni.

Nimeni liniștea nu sfarmă
Doar ca 'n somn nedeslușit
Își descarcă 'n gol o armă
Chiotul înăbușit.

Iar la guri de văi, pe lături,
Intr'o noapte s'au durat
Strălucite 'nvoalte caturi
Pentru Crivăț împărat.

La cronicile totdeauna bogate, îngrijite, în „Colaborare europeană prin literatură”, Filomela Brătianu informează amplu despre activitatea revistei „Europäische Literatur” și, ceea ce ne interesează, în deosebi, că în nr. 18; tratându-se ca subiect descrierea Dunării, între cei trei (un German, un Ungur și un Român), descrierea semnată de Emanoil Bucuța, judecând cu toată obiectivitatea, este cea mai reușită. „Este poate și meritul Dunării care se arată „în Baltă” mai împlinită, mai colcăind de viață, este însă mai mult meritul scriitorului dăruit cu totul subiectului său mareț, ca în îndeplinirea unei slujbe sacre. Aici Dunărea nu privește tot în sus, îndărăt la izvor, ca în articolul autorului ungar unde mai că nu vezi Dunărea din cauza vorbelor, și nici nu se amestecă pal-pitația scriitorului german care înnoată și se răcorește în valurile ei tinere. Dunărea românească este matură, cu țelul ei ajuns, sigură și conștientă de sine, apărând în amândouă aspectele ei la fel de neintrecute, fie că e deschisă vara sau în măreața încrem-nire a gerului de iarnă”.

SILVIU BARDEȘ